

Over *éducation permanente* [invuldictee]

Al sinds oeroude tijden heeft de mens de behoefte zich te ontwikkelen. Althans, daar gaat men van uit, want we hebben geen geschreven bronnen uit die tijd. Onderzoek van botresten van de cro-magnonmens via de C14-methode heeft echter sterke aanwijzingen opgeleverd voor die aanname: de mens is niet alleen een homo sapiens en een homo ludens, maar ook een homo docens.

In de Grieks-Romeinse tijd stond het vernuft voor het eerst centraal. Socrates was daarvan wel de belangrijkste exponent. Hij was klein van gestalte en met weinig uiterlijk schoon gezegend: acne in zijn gezicht, eczemateuze uitslag op armen en handen. In onze tijd zou hij zonder meer in aanmerking gekomen zijn voor een make-over. Desondanks was hij de belichaming van het Griekse genie. Niet iederéén echter stelde zijn denkbeelden op prijs. Vanwege zijn ongeloof in de goden werd hij op zeventigjarige leeftijd tot de gifbeker veroordeeld toen hij weigerde zijn denkbeelden, die geacht werden funest te zijn voor de spes patriae, en plein public te herroepen. Naar verluidt mocht hij na een pro-formazitting kiezen tussen een kopje earlgreythee en een glas daiquiri; beide echter wél vermengd met dollekervel. Zo kwam hij aan zijn piteuze einde. De classicistische schilder Jacques-Louis David beeldde het tafereel in 1787 op even dramatische als grandioze wijze uit. Het konterfeitsel staat in het collectieve geheugen van de mensheid gegrift.

In de donkere middeleeuwen primeert de esprit de clocher en is dogmatisch autoriteitsgeloof de pijler van de toenmalige samenleving. De zeventiende eeuw daarentegen was een era van kennis en exploratiedrang. Zeker in de toenmalige Lage Landen. Een niet onaanzienlijk deel van de bevolking kon tot de intelligentsia gerekend worden, maar de denker die met kop en schouders hierboven uitstak, was Baruch Spinoza. Het is misschien niet al te boud te beweren dat het de grootste geleerde is die Nederland ooit heeft voortgebracht. Zou hij drie en een halve eeuw later geleefd hebben, dan zou hij meer geliket zijn dan wie dan ook.

In Nederland kwam de ontplooiing van de 'kleine luiden' eerst goed op gang toen de eerste volksuniversiteit op 1 oktober 1913 haar deuren in Groot-Mokum opende. Professor Steinmetz, een sociaal geograaf, was de initiator. Het – waarschijnlijk apocriefe – verhaal gaat dat hij in zijn driedelige thenardsblauwe kostuum met listig geknoopte cravate noire op zijn oma's-fiets naar de bijeenkomst kwam. Na de inauguratierede van prof Steinmetz beet kunstpedagoog Henk Bremmer de spits af met een voordracht over moderne schilderkunst. Men was er in groten getale op afgekomen. Als sardientjes in een ton zaten de cursisten in hun kraprode fauteuiltjes. De zaal was voor maar liefst 80% gevuld met vrouwen. Niet zo vreemd in een tijd waarin vrouwen

kampten met een grote onderwijsachterstand. Hbs en gymnasium waren nog maar juist voor hen opengesteld. De cursus seksuele hygiëne was een doorslaand succes, maar ... was slechts toegankelijk voor vrouwen.

Ofschoon tegenwoordig mannen niet meer geweerd worden, zijn de volksuniversiteiten nog steeds vrouwenbolwerken. Vijftigplussers maken het leeuwendeel uit. Op dat punt is er in de afgelopen eeuw niet veel veranderd. Wél veranderd is de eerbied voor de docent en het traktement dat hij voor zijn werkzaamheden ontvangt; in het begin van de vorige eeuw waren die beide nog respectabel. Bleef de rol van het publiek een eeuw geleden beperkt tot het luisteren naar lezingen van beschaafde heren, tegenwoordig staat de interactie cursist-docent centraal. Het grootste deel daarvan heeft een vwo- of havoachtergrond.

In Baarn werd de volksuniversiteit kort na de Tweede Wereldoorlog opgericht. De vreemdetalencursussen waren toen zeer populair, vooral bij de toekomstige emigranten. Nu nog steeds trouwens, zij het om andere redenen. Ook cursussen op het creatieve vlak, zoals werken met papier-maché en therapeutisch kleien, macrameeën of punniken bij newagemuziek mogen zich in een grote belangstelling verheugen. Evenals de hands-on cursus ayurvedische massage. En omdat spelling voor sommigen nog esoterischer is dan de kabbala, meende de programmacommissie er goed aan te doen een cursus spellen op het programma te zetten. Het merendeel der cursisten heeft zich voor de finale gekwalificeerd en zit hier voor mij. Voor hen leveren scrollt, mantouxtest en oud-leaoleerling dan ook geen enkel probleem meer op.

Ook de afdeling charlatanerie is tegenwoordig en vogue, met cursussen als horoscooptrekken en auralezen. Ondanks een overvloed aan tegenbewijzen willen de lichtgelovigen vasthouden aan hocus pocus. Geboortetijden kloppen zelden exact, en een paar graadjes bij je ascendant optellen of ervan aftrekken, en je levensloop ziet er heel anders uit. Naar luid van zeggen vinden sommige astrologen het zelfs een fluitje van een cent de horoscoop van je grasparkiet te trekken – mits plaats en uur van geboorte bekend zijn, natuurlijk ...

In de begintijd stond er zelfs een cursus helderziendheid op het programma, gegeven door de destijds vermaarde, maar later van zijn voetstuk gevallen parapsycholoog Tenhaeff, de profeet van de niet-materialistische wetenschap. Deze Mozart onder de helderzienden deinsde er zelfs niet voor terug sceptische critici te schofferen door hen te beschuldigen aan een freudiaans complex te lijden. Of dit onderwerp tegenwoordig nog cursuswaardig is, weet ik niet; wél weet ik dat er onlangs een congres voor clairvoyants – zoals helderzienden op zijn zondags heten – gehouden werd. Plaats en tijd werden niet van tevoren vermeld. Het liep niet storm: alleen het organiserend comité gaf acte de présence.

Auralezers wijzen erop dat het aura kwetsbaar is en onderhoud vereist. Gelukkig is er de aurahealer, die – mits tegen een stevige vergoeding – bereid is curatief in te grijpen. Reikiadepten willen je doen geloven dat er energie via chakra's wordt doorgegeven, terwijl ik die toch vergeefs zoek in mijn fysiologie- of anatomieboek: mundus vult

decipi, ergo decipiatur. Ofwel: de wereld wil bedrogen worden, dus wordt zij bedrogen. Pseudowetenschap gaat erin als Gods Woord in een ouderling. Of acht u mijn uitspraken ex cathedra en beticht u mij nu van zwart-witdenken?

Dit jubileumjaar is óók een bijzonder taaljaar: er verscheen in oktober zowel een nieuwe druk van Van Dale als een nieuw Groen Boekje. In het woordenboek zijn er alweer 18.000 woorden bij gekomen. Hopelijk zaten er in dit dictee voor u ook een paar nieuwe bij. In dat geval hebt u er in ieder geval iets van geleerd.

We gaan afronden. Als uw resultaat straks blijvend blijkt te zijn, kunt u op uzelf een toast uitbrengen. Mocht het resultaat u tegenvallen, overweeg dan eens een cursus spelling te volgen aan deze volksuniversiteit. Als je die lessen volgt, wordt je – niet zonder grond – een scherp inzicht in de orthografie en een bijna-foutloos volgend dictee in het vooruitzicht gesteld.